

สรุปทเรียนจากการ พัฒนาความรู้

รอบการประเมินที่ 1 : ปีงบประมาณ พ.ศ. 2569

หลักสูตร

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์
(Artificial Intelligence) สำหรับบุคลากรภาครัฐ

จัดทำโดย นางสาวอุบลลักษณ์ เทียมทัต
ตำแหน่ง เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์

ปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI ย่อมาจาก Artificial intelligence คือ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มีฟังก์ชันที่สามารถทำงานได้เหมือนกับมนุษย์ และสามารถเลียนแบบการทำกิจกรรมของมนุษย์ได้ เช่น การเรียนรู้ การวางแผน และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เป็นตัวช่วยมนุษย์ในการคิด ซึ่งจะเน้นไปในเรื่องของ การประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เพราะ AI สามารถทำงานได้รวดเร็วกว่าสมองของมนุษย์ แต่ในขณะเดียวกัน AI ยังไม่สามารถทำหน้าที่ที่ต้องใช้ประสาทสัมผัสได้

ปัญญาประดิษฐ์ ๔ แบบ ได้แก่

๑. ระบบที่คิดคล้ายมนุษย์ : ก่อนที่จะทำให้เครื่องคิดอย่างมนุษย์ได้ ต้องรู้ก่อนว่ามนุษย์ มีกระบวนการคิดอย่างไร ซึ่งการวิเคราะห์ลักษณะการคิดของมนุษย์เป็นศาสตร์ด้าน Cognitive science เช่น ศึกษาโครงสร้างสามมิติของเซลล์สมอง การแลกเปลี่ยนประจุไฟฟ้าระหว่างเซลล์สมอง วิเคราะห์การแลกเปลี่ยนทางเคมีไฟฟ้าในร่างกายระหว่างการคิด ซึ่งจนถึงปัจจุบันเรายังไม่รู้แน่ชัดว่า มนุษย์เรา คิดได้ อย่างไร

๒. ระบบที่คิดอย่างมีเหตุผล : คิดอย่างมีเหตุผล หรือ คิดถูกต้อง โดยใช้หลักตรรกศาสตร์ในการคิดหาคำตอบอย่างมีเหตุผล

๓. ระบบที่กระทำคล้ายมนุษย์ : เช่น การสื่อสารกับมนุษย์ได้ด้วยภาษาที่มนุษย์ใช้, มีประสาทสัมผัสคล้ายมนุษย์, หุ่นยนต์ช่วยงานต่าง ๆ

๔. ระบบที่กระทำอย่างมีเหตุผล : เช่น agent เป็นโปรแกรมที่มีความสามารถในการกระทำ หรือ ตัวแทนในระบบอัตโนมัติต่างๆ คือ agent ที่กระทำการเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ เช่น agent ในระบบขับรถอัตโนมัติที่มีเป้าหมายว่าต้องไปถึงเป้าหมายในระยะทางที่สั้นที่สุด

ระบบที่คิดคล้ายมนุษย์ จะเน้นความซับซ้อน คิดองค์รวม และเน้นการได้ผลดีในภาพรวม แตกต่างจากระบบที่คิดอย่างมีเหตุผล ที่จะเน้นความง่าย ทำเป็นกรณี ๆ ไป และเน้นการมีเหตุผลในทุก ๆ ขั้นตอน

แนวทางของปัญญาประดิษฐ์

- ใช้ความรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้นเข้ามาแก้ปัญหา (Knowledge-based approach) กลุ่มนักวิจัยและนักพัฒนาที่เน้นวิธีการใช้ความรู้ที่เป็นรูปธรรม นั้น จะพยายามสร้างคลังข้อมูล คลังความรู้ คลังวิธีการหรืออัลกอริธึม และคลังเครื่องมือ เพื่อแก้ปัญหาหรือโจทย์ต่าง ๆ ด้วยความรู้ที่ใส่เข้าไปจนกลายเป็นการใส่ความชาญฉลาดให้กับคอมพิวเตอร์ได้

- พัฒนาต่อเนื่องโครงข่ายงานประสาทเทียม (connectionist approach) ขณะที่กลุ่มนักวิจัยและนักพัฒนาที่เน้นการโครงข่ายงานประสาทเทียมนั้น จะพยายามหาโครงสร้างของโครงข่ายงานประสาทเทียมที่มีลักษณะเป็นกราฟที่มีจุดยอด และเส้นเชื่อม ที่เหมาะสมและอัลกอริธึมที่จะทำให้การหาน้ำหนักที่เหมาะสม โดยเน้นความรู้ที่เก็บอยู่ในรูปแบบนามธรรม

- ในอดีต นักวิจัยทั้งสองกลุ่มได้แสดงความเห็นที่แตกต่างกันและได้วิจารณ์วิธีการของอีกฝ่ายในหลาย ๆ มิติ

- โดยเฉพาะนักวิจัยกลุ่มแรก มักจะพูดเสมอว่า สิ่งที่นักวิจัยกลุ่มที่ใช้โครงข่ายงานประสาทเทียมนั้น ไม่สามารถอธิบายผลลัพธ์ที่เป็นโครงข่ายหลังการเรียนรู้ได้ เพราะมันเป็นลักษณะของกราฟที่มีน้ำหนักอยู่ที่จุดยอดและเส้นเชื่อม

- หลังจากนั้นมีการพัฒนาระบบที่ใช้โครงข่ายงานประสาทเทียมเข้าช่วยจนกลายเป็นโปรแกรม อัลฟาโกะ (AlphaGo) ที่สามารถเล่นเกมหมากล้อม หรือเกมโกะชนะเซียนระดับ ๙ ดั้ง อี-เซ-ดอล (Lee Sedol) ในเดือนมีนาคม ค.ศ.๒๐๑๖

- โครงข่ายงานประสาทเทียมที่ใช้เป็นโครงข่ายที่สร้างด้วยการเรียนรู้เชิงลึก เนื่องจากคอมพิวเตอร์มีประสิทธิภาพสูงขึ้น และมีการใช้จีพียู (GPU) ที่ใช้ในการดจอคอมพิวเตอร์ มาใช้ในการคำนวณเมตริกที่มีขนาดใหญ่ ทำให้สามารถสร้างความรู้มีอยู่ในรูปแบบของน้ำหนักบนเส้นเชื่อมบนเครือข่ายที่เหมาะสมได้

- ปัจจุบัน การเรียนรู้เชิงลึกถูกใช้งานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการประมวลผลภาพเพื่อระบุวัตถุอยู่ในภาพ การประมวลผลสัญญาณ เพื่อจำแนกเหตุการณ์ที่สำคัญ การรู้จำเสียงพูด การรู้จำตัวอักษรเขียน การรู้จำป้ายจราจร การบังคับรถอัตโนมัติ เป็นต้น

การทำงานการตัดสินใจของ AI โดยการมีเหตุผลกับการมีจริยธรรม

การตัดสินใจโดยใช้ AI บางครั้งมีเหตุผลแต่อาจไม่ถูกหลักจริยธรรมหรือถูกหลักจริยธรรมแต่ไม่สมเหตุผล เช่น รถไฟแล่นอยู่บนรางรถไฟ รถไฟเกิดขาดการควบคุมถ้าปล่อยให้รถไฟแล่นต่อไป รถไฟจะชนกับคนจำนวน ๑๐ คน แต่ถ้าเจ้าหน้าที่เดินไปสลับสวิตช์หัวรถ เบี่ยงไปอีกรางหนึ่งซึ่งจะชนกับคนอื่นอีก ๑ คน ซึ่งเป็นการตัดสินใจที่ยากมาก การมีเหตุผลคือ ถ้าปล่อยให้รถไฟแล่นต่อไปจะมีเหตุผลในเรื่องของการเป็นอุบัติเหตุที่เกิดจากระบบ แต่ถ้าสลับสวิตช์เปลี่ยนทิศทางก็จะเป็นการตั้งใจให้ ๑ คนเสียชีวิต ซึ่งเป็นปัญหาในเชิงจริยธรรม ซึ่งการทำงานและความรับผิดชอบของ AI จะต้องพิจารณาหลายปัจจัย

มุมมองการกระทำและความรับผิดชอบสำหรับ AI

๑. การใช้กฎโดยตรง กับการเรียนกฎจากข้อมูลสถิติ
๒. การกำหนดฟังก์ชันจุดประสงค์ หรือหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจ
๓. ระดับความเป็นอัตโนมัติ กับ ระดับความเสี่ยง กับ ระดับผลกระทบ
๔. ระดับความเป็นส่วนตัว
๕. ระดับการทำงานของ AI (คิด พุด กระทำ)

การทำงานของการเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning : ML Process)

- การสร้างปัญหาประดิษฐ์ด้วยการใช้ข้อมูล สร้างอัลกอริทึมที่สามารถเรียนรู้ข้อมูลและคาดคะเนข้อมูล ได้ โดยจะทำงานตามลำดับของคำสั่งโปรแกรมคอมพิวเตอร์

- คือระบบที่สามารถเรียนรู้ได้จากตัวอย่างด้วยตนเอง ปราศจากการป้อนคำสั่งของโปรแกรมเมอร์ ความก้าวหน้าในครั้งมาพร้อมกับความคิดที่ว่าเครื่องคอมพิวเตอร์สามารถเรียนรู้เพียงแค่จากข้อมูลอย่างเดียวเพื่อผลิตผลลัพธ์ที่แม่นยำออกมาได้

การทำงานของการเรียนรู้ของเครื่อง (ML Process) ประกอบด้วย ๒ กระบวนการ คือ การเรียนรู้แบบจำลอง และการใช้แบบจำลองที่เรียนมาได้

ความแตกต่างระหว่างโปรแกรมและการเรียนรู้ของเครื่อง

๑. โปรแกรมแบบดั้งเดิม เป็นการป้อนข้อมูล และเขียนโปรแกรมเข้าไปในเครื่องคอมพิวเตอร์ การเขียนโปรแกรมในสมัยก่อนนั้นโค้ดทั้งหมดจะต้องถูกกำหนดแนวทางไว้ชัดเจนด้วยกฎจากผู้เชี่ยวชาญเพียงคนเดียว โดยแต่ละกฎจะขึ้นอยู่กับพื้นฐานความเข้าใจด้านตรรกศาสตร์ เครื่องจะทำงานและส่งผลลัพธ์ออกมาตามคำสั่งตามตรรกะ เมื่อระบบเริ่มซับซ้อนมากขึ้น ยิ่งจำเป็นต้องมีกฎมากขึ้นที่ถูกเขียนขึ้น แต่การบำรุงรักษาระบบจะไม่เสถียร

๒. การเรียนรู้ของเครื่อง Machine Learning : ML เครื่องจะเรียนรู้ว่าข้อมูลขาเข้าและข้อมูลขาออก เกี่ยวข้องกันอย่างไรและรู้ว่าจะเขียนกฎหนึ่งขึ้นมาอย่างไร โปรแกรมเมอร์ไม่จำเป็นต้องเขียนกฎใหม่ทุกครั้งที่มีข้อมูล ใหม่ อัลกอริทึมจะปรับเข้ากับข้อมูลใหม่เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในเวลาต่อมา เช่น การป้อนค่า input เข้าไปเป็น รูปภาพ แล้วให้แสดงข้อมูลออกมาเป็นตัวอักษรว่าคือรูปอะไร

Machine Learning ทำงานอย่างไร

Machine Learning คือ สมอที่การเรียนรู้ทั้งหมดเกิดขึ้น วิธีที่ machine เรียนรู้เหมือนกับมนุษย์ มนุษย์ เรียนรู้จากประสบการณ์ ยิ่งพวกเรารู้มาก ยิ่งง่ายต่อการพยากรณ์ว่าสิ่งต่อไปนี้จะเกิดขึ้น โดยเปรียบเทียบเมื่อ พวกเราประสบกับเหตุการณ์ที่ไม่เคยเจอมาก่อน มีความเป็นไปได้ที่ความสำเร็จจะลดลงกว่าเหตุการณ์ที่เคยเจอ มาแล้ว machine สามารถถูกฝึก (train) ได้ในรูปแบบเดียวกัน เพื่อที่จะเพิ่มความแม่นยำในการพยากรณ์ machine สามารถมองเห็นตัวอย่างที่เราต้องการให้เห็นได้ เมื่อพวกเราให้ตัวอย่างที่เหมือนกันให้ machine ดู มันสามารถ ค้นหาลักษณะนั้นจนพบได้ อย่งไรก็ตามเหมือนกับมนุษย์ ถ้า machine ถูกสั่งให้ค้นหาในสิ่งที่ไม่เคยถูก train มา ก่อน มันก็ยากที่จะสามารถค้นพบสิ่งนั้นได้ machine ใช้อัลกอริทึมเพื่อทำให้ง่ายต่อชีวิตจริงและดัดแปลงสิ่งที่ ค้นพบให้กลายเป็น (model) ดังนั้น ขั้นตอนการเรียนรู้ (learning stage) นั้นถูกใช้เพื่อที่จะอธิบายเกี่ยวกับข้อมูล และรวบรวมให้กลายเป็น model ขึ้น

การทำ ML คือ การที่มีข้อมูลที่เรารู้ค่าตอบอยู่แล้วว่าเป็นอย่างไร แล้วใส่เข้าไปในเครื่อง เครื่องจะคำนวณ กลับมาเป็นสูตรหรือแบบจำลอง (Model) แล้วนำ model มาใช้ในการคาดคะเน ในกรณีที่ไม่เคยมีมาก่อน การ คาดคะเนจะพยายามให้ใกล้เคียงที่สุด

การเรียนรู้เชิงลึก (Deep Learning)

- เทคนิคทางด้านการเรียนรู้ด้วยเครื่อง (Machine Learning) ที่ได้รับอิทธิพลจากโครงสร้างสมอง มนุษย์

- มักจะมีจำนวนชั้น Neuron จำนวนมาก (deep) อัลกอริทึมแบบระบบการเรียนรู้เชิงลึก (Deep learning) ต้องใช้โครงข่ายประสาทเสมือน ซึ่งก็เหมือนวิธีการทำงานของระบบประสาทในสมองมนุษย์ โครงข่าย เหล่านี้ มี เซลล์ประสาท ที่เชื่อมต่อกัน เป็นระบบประสาท และสื่อสารกันโดยใช้วิธีประมวลผลแบบขนาน เพื่อให้ มันสามารถเข้าใจและเรียนรู้จากข้อมูลจำนวนมากที่ได้รับอย่างต่อเนื่อง จำนวนชั้นมากขึ้น ข้อมูลมีมากขึ้นความ ถูกต้องสูงขึ้น คือ Deep Neural Network

- CNN หรือ Convolutional Networks คือ โครงข่ายเส้นประสาทเทียมเกี่ยวกับพื้นที่ เป็นโมเดล การเรียนรู้เชิงลึก (Deep Learning) ที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากการทำงานของสมองมนุษย์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ

การมองเห็น ถูกออกแบบมาเพื่อ มองเห็น และ เข้าใจ ภาพได้เหมือนมนุษย์ แต่ทำได้เร็วและแม่นยำกว่าหลายเท่า โดยเราจะเรียกกระบวนการหลักในการจดจำภาพของโครงข่ายประสาทเทียมแบบ CNN นี้ว่า Convolution และ Pooling จากนั้นจึงถูกส่งไปยังกระบวนการตัดสินใจใช้สำหรับการวิเคราะห์ภาพถ่าย

- สมอองคนเราได้รับข้อมูลใหม่ สมอองจะพยายามเปรียบเทียบกับสิ่งที่เรารู้ก่อนหน้า ก่อนที่จะทำ ความเข้าใจกับมัน เช่นเดียวกับ deep learning ก็สามารถถูกสอนให้ทำงานในลักษณะเดียวกันให้สำเร็จได้ ถือเป็น แนวทางใหม่ของวงการ AI โดย deep learning มีโครงสร้างที่ประกอบด้วย input layer, hidden มักจะพยายาม ถอดรหัสข้อมูลที่ได้รับ อีกทั้งมักจะติดป้ายและการกำหนดสิ่งต่าง ๆ แบ่งแยกเป็นหมวดหมู่ เมื่อใดก็ตามที่ layer และ output layer มีคำว่า deep นั้น หมายถึงการที่มี hidden layer มากกว่า ๒ layer

- ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในหลากหลายวงการ ตั้งแต่การเงิน (finance) ไปถึงการตลาด (marketing) ห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) และบริษัทยักษ์ใหญ่จะเป็นบริษัทแนวหน้าที่สามารถใช้ deep learning ได้อย่าง มีประสิทธิภาพ เพราะว่ามีข้อมูลมากพอที่จะใช้ในการ train model

ข้อสรุปและแนวคิดในการประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาองค์กร

ปัญญาประดิษฐ์ Generative AI เช่น ChatGPT, Midjourney ทำให้เราก้าวข้ามจากยุค Digital Transformation ไปเป็น AI Transformation เทคโนโลยีบางอย่างเปลี่ยนจากเรื่องยาก เป็นเรื่องที่คนทั่วไปทำได้ ถ้าองค์กรที่ไม่ปรับตัวจะถูกทิ้งห่างทันที

เลือกใช้ AI มาช่วยงานที่ซ้ำ ๆ เช่น Chat GPT สามารถถูกฝึกสอนเพื่อทำงานประจำ แทนมนุษย์ได้เลย AI ยังสามารถทำหน้าที่สรุปเนื้อหาที่ยากให้อ่านง่ายขึ้น แลวิเคราะห์ข้อมูล (Data) ต่าง ๆ ยังมีความแม่นยำขึ้นด้วย ช่วยลดข้อผิดพลาด จากการทำงาน จากความเหนื่อยล้า จนทำให้ขาดประสิทธิภาพในการทำงาน หากเราฝึก AI ดี ๆ เราก็จะได้เครื่องมือมาช่วยบริหารจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพกว่าเดิมได้อย่างเป็นรูปธรรม

แหล่งที่มา

หลักสูตร : ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) สำหรับบุคลากรภาครัฐ

ด้านการพัฒนา : ทักษะด้านดิจิทัล

บรรยายโดย : 1.ศ.ดร. ธนารักษ์ ธีระมั่นคง ตำแหน่ง นายกสมาคม ปัญญาประดิษฐ์ประเทศไทย

2. ดร.กอบกฤตย์ วิริยะยุทธกร ตำแหน่ง อาจารย์พิเศษ สถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หน่วยงานผู้รับผิดชอบ : สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล(องค์การมหาชน)

วิธีการพัฒนาตนเอง : e-learning

วันที่ได้รับการฝึกอบรม : 27 ก.พ. 2569) สถานที่ : กรมพัฒนาที่ดิน